

TYT TÜRKÇE · ÜNİTE 7 / 12 · PARAGRAF

Anlatım Biçimleri:

TYT Hap Bilgi

Paragraf sorularının bir kısmı parçanın nasıl yazıldığını soruyor: anlatım biçimi, anlatıcı, düşünceyi geliştirme yolu. ÖSYM 2018-2026 arasında bu tipten **11 soru** sordu; en sık kök "Bu parçanın anlatımında hangisi yoktur?".

Notlar dört anlatım biçimini, anlatıcı türlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve iyi anlatımın niteliklerini örnekleriyle veriyor; ÖSYM'nin her sorusunda parçada neyin bulunup neyin bulunmadığı tek satırda.

Bu üniteye
11 çıkmış soru (2018-2026)
bu bloktan yılda ~25 soru
10 ÖSYM tuzağı

① ÖSYM bu üniteden ne sordu?

11 sorunun 6'sı tek konudan geldi: Parçanın anlatım özellikleri.

Parçanın anlatım özellikleri ■■■■■■ 6 soru

2018/20 Tophane'nin yokuşları 2019/19 Gerçekleşen hayal dünyası

2020/15 Kentin dilsiz nesneleri 2021/17 Richard Strauss 2023/15 Bergson'un iki belleği

2026/15 Gizli Mabet ve romantik gezgin

Bir sözün ya da örneğin işlevi ■■■ 3 soru

2023/35 Kelebek düşü paradoksu 2024/15 Denememek risk almaktır: Edison

2025/15 Kahramanını merak eden yazar

Anlatıcı ve anlatım kusuru ■■ 2 soru

2018/10 Yerli yersiz sıfat eleştirisi 2024/25 Her şeyi bilen anlatıcı

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Türkçe testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

② Dört Anlatım Biçimi

Anlatım biçimleri ve ipuçları

Biçim	AMACI VE İPUCU
Açıklayıcı	Bilgi vermek, öğretmek. Tanım, örnek, sayı ve tanıkla açılır; ders kitabı, ansiklopedi, makale dili.
Tartışmacı	Okurun düşüncesini değiştirmek. Bir görüşü çürütür, karşı görüş sunar; "sanılanın aksine, oysa" sık geçer.
Öyküleyici	Bir olayı oluş sırasıyla anlatmak. Olay, kişi, yer, zaman ve anlatıcı var; eylemler art arda.
Betimleyici	Bir varlığı ayırt edici özellikleriyle göz önünde canlandırmak: sözcüklerle resim.

Betimlemenin türleri

- **Sanatsal betimleme** izlenim uyandırır: duylara seslenen ayrıntılar, benzetme ve mecaz, öznel bir bakış. Öykü ve romanda.
- **Açıklayıcı betimleme** bilgi verir: genel ve nesnel ayrıntılar, söz sanatı yok. Ders kitabında, gezi rehberinde.
- İnsan betimlemesi ikiye ayrılır: **fiziksel portre** dış görünüş (boy, saç, giysi), **ruhsal portre** iç dünya ve davranış.
- Bir parçada birden çok anlatım biçimi bir arada bulunabilir: öyküleme içinde betimleme çok sıktır.

③ Anlatıcı ve Bakış Açısı

Üç anlatıcı

ANLATICI	NE BİLİR, NASIL ANLATIR?
Hâkim (ilahi)	Her şeyi bilir: kahramanların aklından geçeni, geçmişi ve geleceği. Üçüncü kişiyle anlatır, yorum katabilir.
Kahraman (ben)	Olayın içindedir, birinci kişiyle anlatır; bildiği kendi gördüğü ve yaşadığıyla sınırlı.
Gözlemci	Kamera gibi dışarıdan görür, yorum katmaz; duygular davranışlardan sezilir.

ÖSYM bunu nasıl sordu?

- Karakterlerin bütün zihinsel durumunu bilen, geçmiş, şimdi ve gelecek iç içe anlatan üçüncü kişili anlatıcı **hâkim anlatıcıdır**: kapsayıcı bir bakışla anlatıyı okura aktarır.
TYT 2024/25
- Her şeyi bilen anlatıcı olaya kendi duygusuyla müdahale eden anlatıcı demek değildir; sıkta "müdahale" varsa parçada da olmalı.

4) Düşünceyi Geliştirme Yolları

Yollar ve tanıma işaretleri

YOL	PARÇADA NASIL GÖRÜNÜR?
Tanımlama	"Bu nedir?" sorusunun cevabı: Bellek, deneyimlerin bilincin parçası olmasıdır.
Örnekleme	Genel bir yargıyı somut bir durumla göstermek: "söz gelimi, örneğin" ya da adı anılan bir eser, kişi, yer.
Tanık gösterme	Yargıyı güvenilir birinin sözüyle desteklemek; çoğu kez tırnak içinde ve kişinin adıyla.
Karşılaştırma	İki şeyi benzer ya da farklı yönleriyle kıyaslamak: "daha, -den farklı olarak, oysa".
Benzetme	Bir şeyi başka bir şeye benzeterek anlatmak: "gibi, misali, sanki".
Sayısal veri	Oran, yüzde, istatistik: düşünceyi kanıtla güçlendirir.
Somutlama	Soyut bir kavramı somut bir varlıkla anlatmak: Kıskaçlık içini kemiren bir kurttur.
Yineleme	Bir sözü ya da yapıyı tekrar ederek vurgulamak; ikilemeler de buraya girer.

"Anlatımında hangisi yoktur?" sorusu

- 1 Şıkları kendi içinde grupta: her biri parçada **ayrı ayrı** aranır.
- 2 Her şık için parçada bir **kanıt sözcük** bul: benzetme için "gibi, misali", karşılaştırma için "daha, farklı olarak", koşul için "-sa / -se".
- 3 Kanıt bulunamayan şık cevaptır. ÖSYM'de en sık "yok" çıkanlar: karşılaştırma, tartışma, öneri ve tanık gösterme. **TYT 2018/20 · 2021/17 · 2023/15 · 2026/15**

- 4 Genel adları sıralamak örnekleme değildir: “insanlar, sokaklar, eşyalar” sayılıyor ama hiçbirisi somut bir örnek değil; parçada örnekleme yok. TYT 2019/19

↳ Kentin nesneleri tek tek sayılıyorsa (kule, evler, kuyu, çınarlar, çeşme) parçada örneklendirme vardır. TYT 2020/15

ÖSYM'nin anlatım soruları

PARÇA	CEVAP VE PARÇADAKİ KANIT
Tophane	Yok: karşılaştırma. Var: “yılan misali” benzetme, “ağır ağır” ikileme, niteleme, mecaz. TYT 2018/20
Hayal dünyası	Söylenemez: örnekleme. Var: kişileştirme, birinci kişi, karşılaştırma, “iğneyle kuyu kazar gibi”. TYT 2019/19
Kentin nesneleri	Var: örneklendirme; nesneler tek tek sayılıyor. TYT 2020/15
Richard Strauss	Yok: tartışma. Var: “mıknatıs gibi” benzetme, öznel yargılar, Salome örneği, karşılaştırma. TYT 2021/17
Bergson	Yok: öneri. Var: tanım, koşul (“bırakırsak”), karşılaştırma, açıklama. TYT 2023/15
Gizli Mabet	Yok: tanık gösterme. Var: örnek hikâye, betimleme, gerekçe, karşılaştırma. TYT 2026/15

5 Bir Söz ya da Örnek Neden Var?

İşlev sorusu

- 1 Sözüün ya da örneğin **öncesindeki yargıyı** bul: ne kanıtlanıyor?
- 2 **Tanık mı, örnek mi?** Söz yargıyı onaylayan bir görüşse tanık gösterme; yargının yaşanmış bir örneğiye örneklemedir. Edison'un her başarısız denemede söylediği söz, “denemek kazandırır” yargısının somut örneği. TYT 2024/15
- 3 Yazar “sözünü ettiğim yazarlardan biri” diye birini anıyorsa o kişi **örnektir**: Yaşar Kemal, kahramanını merak eden yazarların somut örneği. TYT 2025/15
- 4 Bir paradoks ya da benzetme bir durumu adlandırmak için kullanılır: kelebek düşü, okurun düşle gerçeği ayırt edememesini anlatıyor. TYT 2023/35

6 İyi Anlatımın Nitelikleri

Nitelikler

NİTELİK	ANLAMI
Duruluk	Gereksiz söz yok; cümleden sözcük çıkarılamaz, eklenemez.
Açıklık	Düşünce başka anlama çekilmeden kolayca anlaşılır.
Yalınlık	Süssüz, sanatsız, sade anlatım.
Özlülük (yoğunluk)	Az sözle çok şey anlatmak; atasözleri gibi.
Akıcılık	Takılmadan, tutukluk olmadan okunur.
Doğallık	Yapmacıksız, içten geldiği gibi.
Tutarlılık	Söylenenler birbiriyle çelişmez.
Özgünlük	Kimseyi taklit etmeyen, kendine özgü anlatım.

ÖSYM bunu nasıl sordu?

- Yazar, cümleye yerli yersiz yakın anlamlı sıfat dizmeyi eleştiriyor (**duruluk** kusuru). Eleştirilen anlayışla yazılmış cümle, aynı şeyi söyleyen sıfatları üst üste yığan cümledir: "derin yalnızlık, koyu kimsesizlik, aydınlık ve ışıklı sabah". **TYT 2018/10**

7 Anlatımda Sık Geçen Kavramlar

Şıklarda geçen kavramlar

KAVRAM	ÖRNEK YA DA İŞARET
Sayıp dökme	Aynı türden şeyleri art arda sıralamak: kitaplar, defterler, kalemler, haritalar.
Çoğullaştırma	Tek bir şeyi çoğul söyleyerek genişletmek: Yunuslar, Mevlânalar yetiştiren topraklar.
Sorularla düşündürme	Cevap beklemeyen sorular art arda: Hiç yalnız kaldınız mı? Ne hissettiniz?
Doğayı devinimle yansıtmak	Doğadaki değişimi, hareketi anlatmak: Dalgalar birbirini kovalıyor.
Birden çok duygu	İki ya da daha çok duyuya seslenen ayrıntı: martıların çığlığı ve balık kokusu.
Eksilteli cümle	Yüklemi söylenmeyen, okura bırakılan cümle: Dışarıda rüzgâr, içimde bir hüznün...

*Devrik cümle**Yüklem sonda değil; konuşma havası verir: Geldi sonunda beklenen gün.**Senli benli anlatım**Okurla sohbet eder gibi yazmak: Bunu nereden mi biliyorum?**Pekiştirme**Anlamı güçlendirmek: kapkaranlık, yaşlı mı yaşlı.**Kişileştirme**İnsan dışı varlığa insan özelliği: Ağaçlar sevinçten ne yapacağını bilemedi.**Abartma**Olduğundan büyük ya da küçük göstermek: Seni bin yıldır bekliyorum.**Genelleme**Özel durumlardan genel bir kurala varmak: Her canlı bir gün ölür.*

8) ÖSYM tuzakları: tek sayfada

ÖSYM'nin bu ünitadaki sorularda kurduğu tuzaklar. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

1) Yakın anlamlı sıfatları art arda dizen cümle süslü değil, duruluk kusurlu bir cümledir.

TYT 2018/10

2) "Yılan misali" benzetmedir; parçada iki şey kıyaslanmıyorsa karşılaştırma yoktur.

TYT 2018/20

3) Kendi hayal dünyasını anlatan yazar örnek vermiyor; karşılaştırma ve benzetme var, örnekleme yok.

TYT 2019/19

4) Bir besteciyi öven parçada tartışma yoktur; kimsenin görüşü çürütülmüyor.

TYT 2021/17

5) Koşul cümlesi ("bırakırsak zayıflar") öneri değildir.

TYT 2023/15

6) Kelebek düşü "rüya içinde rüya" değil, düşle gerçeği ayırt edememektir.

TYT 2023/35

7) Edison'un sözü bir fikri çürütmek ya da farklı görüş sunmak için değil, somut örnek olarak anılıyor.

TYT 2024/15

8) Her şeyi bilen anlatıcı olaya duygusuyla müdahale eden anlatıcı değildir.

TYT 2024/25

9) Yaşar Kemal'in sözü bir fikri çürütüyor; konuyu örnekliyor.

TYT 2025/15

- 10 Bir hikâyenin anlatılması tanık gösterme değildir; tanık, yargıyı destekleyen bir sözdür. TYT 2026/15

9 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Tartışmacı anlatımda amaç okura bilgi vermektir.	☐ D ☐ Y
2. Öyküleyici anlatımda olaylar oluş sırasıyla verilir.	☐ D ☐ Y
3. Gözlemci anlatıcı kahramanların aklından geçeni bilir.	☐ D ☐ Y
4. "Gibi, misali, sanki" sözleri çoğu kez benzetmenin işaretidir.	☐ D ☐ Y
5. Parçada bir kişinin adının geçmesi her zaman tanık göstermedir.	☐ D ☐ Y
6. Yakın anlamlı sıfatları gereksiz yere art arda dizmek duruluğu bozar.	☐ D ☐ Y
7. Koşul bildiren bir cümle aynı zamanda öneridir.	☐ D ☐ Y
8. Somutlama, soyut bir kavramı somut bir varlıkla anlatmaktır.	☐ D ☐ Y
9. Sanatsal betimlemede söz sanatına yer verilmez.	☐ D ☐ Y
10. Bir parçada öyküleme ile betimleme bir arada bulunabilir.	☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. Y Amaç okurun düşüncesini değiştirmektir; bilgi vermek açıklayıcı anlatımdır.	6. D Duruluk, gereksiz söz bulunmamasıdır.
2. D Olay, kişi, yer ve zaman öğeleriyle art arda gelen eylemler öykülemenin işaretidir.	7. Y "Bırakırsak zayıflar" bir koşul ve sonuç bildirir; öneri değildir.
3. Y Gözlemci kamera gibidir; aklından geçeni bilen hâkim anlatıcıdır.	8. D "Kıskançlık içini kemiren bir kurttur." gibi.
4. D Benzetme edatları kanıt sözcüktür.	9. Y Sanatsal betimleme benzetme ve mecazla izlenim uyandırır; söz sanatı olmayan açıklayıcı betimlemedir.
5. Y Tanık gösterme, yargıyı destekleyen bir sözü aktarmaktır; ad anmak örnek de olabilir.	10. D Anlatım biçimleri birbirini dışlamaz.

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Türkçe testi).